

Branka Radović: „Njegoš i muzika“, Muzički centar Crne Gore

O velikanu iz vizure muzičkih oblika

Pred čitaocima je knjiga koja se može označiti kao otvorena, jer je sigurno da će Njegoš i u novom vijeku biti trajna kompozitorska i muzikološka inspiracija... Ona daje i dragocjen doprinos tumačenju istorijskog razvoja muzike u Crnoj Gori u posljednja dva vijeka

Piše

Sonja Marinković

U izdanju Muzičkog centra Crne Gore, na izmaku godine u kojoj je obilježen veliki jubilej pjesnika, vladara i vladike Crne Gore Petra Petrovića-Njegoša, štampana je knjiga muzikologa Branke Radović „Njegoš i muzika“. Autorka, rođena Cetinjanica, danas je redovni profesor Univerziteta u Kragujevcu, direktor „Madlenianuma“, prve privatne opere u Srbiji i selektor festivala „Mokranjčevi dani“ u Negotinu. Ovo je drugo izdanje knjige, do kojeg dolazi 12 godina poslije prvog. Razlog za njeno ponovno objavljivanje ne leži samo u tome što je prvo izdanje davno rasprodato, već prije svega što je postojala potreba da se knjiga poslije toliko godina dopuni i da budu obrađene i kompozicije koje su u međuvremenu napisane i izvedene.

Plodovi inspiracije

Interesovanje za Njegoša među muzičarima na ovim prostorima je trajno, i danas se može govoriti o 50 kompozicija koje su nastale kao plod inspiracije Njegoševim djelima. Međutim, to ne znači da je knjiga posvećena samo analizi djela inspirisanih Njegošem. Temi Njegoš i muzika autorka pristupa mnogo šire. Njeno dvostruko, filološko i muzikološko obrazovanje omogućilo je interdisciplinarni i obuhvatni pristup obradi teme. Knjiga je rezultat višedecenijskog interesovanja autorke za različite aspekte ove problematike. U toj oblasti ona je odbranila doktorsku disertaciju na Filološkom fakultetu u Beogradu. Tekst koji se nalazi pred čitaocima donosi rezultate obimnih arhivskih istraživanja, temeljnih studija izvora, samog Njegoševog djela, kao i brojnih naučnih radova iz ove oblasti. Respektabilni spisak kompozicija inspirisanih Njegošem takođe se pojavljuje kao rezultat dugotrajnog istraživačkog rada.

Tricjeline

Knjiga je podijeljena na tri sa-

TRAJNA MUZIKOLOŠKA INSPIRACIJA: Njegoš

držajne cjeline i snabdjevena funkcionalnim priložima sa popisom kompozicija, rječnikom zvukovnih i muzičkih termina iz Njegoševih djela, bibliografijom, notnim primjerima, pogovorom, rezimeima na engleskom i italijanskom jeziku i registrom imena.

Prvi dio knjige, pod naslovom „Njegoš i muzika“, kreće se u prostoru filoloških studija. Mnogobrojni su proučavaoci Njegoševog djela u ovoj oblasti, ali u toj bogatoj bibliografiji, do pojave knjige Branke Radović, praktično nije dodirna tema Njegoševog odnosa prema muzici i pitanja o ulozi muzike u njegovom životu i stvaralaštvu. To nije neobično, jer se u savremenom dobu postepeno gubi sposobnost čovjeka da prepozna i razumije značenje i duhovni smisao muzike i prema njoj se sve češće odnosi kao prema pukoj zvučnoj (bučnoj) senzaciji. Knjiga Branke Radović čini da osim poznate i priznate specifične muzikalnosti Njegoševog jezika, postanemo svjesni značaja muzičke supstance u Njegoševom životu i djelu, te da sagledamo kako je taj specifični muzički kvalitet njegovih djela dao kreativni podsticaj mnogim kompozitorima. Na nov način su iščitavane i tuma-

čene poznate činjenice iz Njegoševog života, a posebno je dragocjen način na koji je tumačena uloga muzike u njegovom opusu, uključujući i tumačenje forme pjesnikovih ostvarenja iz vizure muzičkih oblika sa prepoznavanjem simfoničnosti strukture „Gorskog vijenca“, uočavanjem platonističkog koncepta muzike kao izraza sveukupne harmonije svijeta u kosmogoniji „Luče mikrokozma“ i specifičnih, slojevitih muzičko-scenskih kvaliteta u „Lažnom caru Šćepanu Malom“, gdje se na osoben način daje tumačenje Njegoševog korišćenja simbola dipala u vezi sa naslovnim likom. Njegoševa poezija i proza, dakle, iščitavaju se iz muzičkog ugla, počev od ranih pjesničkih djela do njegovih najznačajnijih opusa.

Istorijski pregled

U drugom dijelu studije, naslovljenom „Njegoš u muzici“, dat je istoriografski pregled raznovrsnih manifestacija kompozitorskog interesovanja za Njegoša. Prvi period je posvećen Njegoševim savremenici-ima i autorima druge polovine 19. vijeka (uključujući i prvu deceniju 20. vijeka), sa posebnim osvrtom na Špira Ognjenovića i Isidora Bajića koji se toj

Kompozitorski odgovor na izazove Njegoševih stihova

Knjiga nije namijenjena samo uskoj naučnoj javnosti. Ona je pisana tako da naučnu problematiku približi širem čitačkom krugu, mnogobrojnim poštovaocima Njegoševog djela, sa namjerom da osvijetli jednu temu koja se do sada nalazila izvan fokusa istraživača. Kako se kompozitorski odziv na izazove Njegoševih stihova može pratiti od njegovog vremena do naših dana, knjiga Branke Radović je i svojevrsan osvrt na istoriju muzike ovih prostora u posljednja dva vijeka, jer je to okvir u kojem se objašnjavaju pojedini stvaralački doprinosi. Naime, istovremeno sa analitičkim osvrtima na djela dat je i sažeti, ali vrlo informativni prikaz društvenih tokova i kulturnih prilika u kojima su ona nastajala.

temi okrenuo povodom obilježavanja pedesetogodišnjice smrti velikog pjesnika. Drugi period je posvećen romantizmu, jednoj nedovršenoj kompoziciji Josifa Marinkovića, koju je posthumno obradio Jospip Slavenski, te smo dobili izuzetno zanimljivo modernističko iščitavanje romantičarskog uzora. U srpskoj moderni izdvojeni su doprinosi Petra Konjovića i Koste Manojlovića, koji su na svojevrsan način parafrazirali Njegoševu poeziju. Ratno i poratno doba donosi najveći broj priloga, posebno u 1951. godini, povodom stogodišnjice, i dat je pregled mnogobrojnih autora sa jugoslovenskog prostora, među njima i vodećih crnogorskih i srpskih autora – Ljubice Marić, Nikole Hercigonje, Vojina Komadine, Dejana Despića, Rajka Maksimovića, Žarka Mirkovića, Bora Tamindžića, sve do najmlađih crnogorskih kompozitora, Aleksandra Perunovića i Nine Perović, koji su povodom 200-godišnjice komponovali horske minijature na Njegoševu poeziju.

U trećem dijelu knjige, „Žanrovska raznolikost dijela inspirisanih Njegoševim stihovima“, sistematično se ukazuje na raznolikost i bogatstvo invencije različitih autora, njihovu kreativnost i raznorodnost odgovora na izazove savremenog muzičkog jezika, kao i novih medija. Posebnu aktuelnost knjizi daje muzikološka analiza kompozicija koje su premijerno izvedene 2013. godine, na završnom koncertu festivala „A tempo“ – „Trenos“ Žarka Mirkovića, „Kletva“ Aleksandra Perunovića i „Neka bude...“ Nine Perović.

Pred čitaocima je, dakle, knjiga koja se može označiti kao „otvorena“, jer je sasvim sigurno da će Njegoš i u novom vijeku biti trajna kompozitorska i muzikološka inspiracija. Ukazano je na njenu slojevitost i intrigantna tumačenja, na višestruki značaj. Posebno treba podvući da ona daje dragocjeni doprinos tumačenju istorijskog razvoja muzike u Crnoj Gori u posljednja dva vijeka.